

KÜRESELLEŞME VE MİLLİ EĞİTİM: AZERBAIJAN- TÜRKİYE ÖZEL LİSELERİ ÖRNEĞİ

Şahin DURMAZ
(*Qafqaz Universiteti*)

1. GİRİŞ

Günümüzün kaçınılmaz gerçeklerinden biri olarak kabul edilen küreselleşmenin uluslar ve bireyler üzerindeki olumlu ve olumsuz etkileri yoğun şekilde tartışılmaktadır. Özellikle ekonomik açıdan az gelişmiş ya da gelişmekte olan ulus veya toplulukların kendilerine ait milli değer ve kültürlerini ne şekilde muhafaza edebilecekleri önemli sorulardan birisidir. Bu noktada küreselleşmenin olumsuz etkileri olduğuna inananlar kadar bu süreci iyi analiz ederek önemli bir değişim ve dönüşüm fırsatı olarak kullanabileceğini ifade edenler de az değildir. Önemli olan da, zarar görmeden küreselleşme sürecinden nasıl fayda sağlanacağı ve onun nasıl değerlendirileceğidir.

2. Küreselleşme ve Eğitim

Küreselleşme sosyal, kültürel, ekonomik değerlerin uluslar arası alanda yayılması ve kabul görmesidir; ulusal bir alanda üretilmiş değerlerin, ulusal sınırları aşmasıdır. Kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması ve ekonomik, kültürel ve siyasal düzeyde dünya toplumlarının iç içe girmesidir. Küreselleşme kavramını okuduğumuz tüm kaynaklardan yola çıkarak, hızla gelişmekte olan ulaşım ve iletişim kaynaklarıyla dünyanın coğrafi uzaklık kavramının ortadan kalkması olarak değerlendirebiliriz. Küreselleşme kavramı, üzerinde ortak bir görüş oluşturulamamasına karşın, başta bilişim ve ekonomi olmak üzere diğer sosyal alanlarda da derin etkileri görülen ve etkisi olduğu her alanda değişimi simgeleyen bir kavramdır¹. Bugün itibarıyla dünya ulaşım ve haberleşme vasıtalarının alabildiğine gelişmesiyle bir köy haline gelmiş bulunmaktadır. Milletler adeta birbirlerinin kapı komşusu gibidirler. Fakat unutmamak gerekir ki, bilhassa böyle bir dünyada milli varlıkların korunması, ancak her milletin kendine ait hususiyetleri koruması ile mümkün olabilir. Bir bütünü oluşturan milletler ve ülkeler mozağinde kendine ait hususiyetleri, kendine ait nakış ve desenleri koruyamayan milletler yok olup gitmeye mahkûmdur.²

¹ Sema GÜRSU, Eğitim Penceresinden Küreselleşme, <http://www.egitim.gen.tr/SemaGursu.htm>
28.04.2008

² Gülen, Fethullah, "İnsanın Özündeki Sevgi", Ufuk Yayınları, İstanbul, 17.Baskı, Haziran 2006, sh:238

Eğitim açısından küreselleşme, birbirleri ile yakın ilişkileri olan ulusların, ülkeler arasında rahatça dolaşabilecek, çalışabilecek, kültürler arası etkileşim ile farklı ortamlarda rahatça yaşayabilecek insanları yetiştirmek şeklinde anlaşılır. Öyleyse bilişim çağında eğitimin hedefi, kimliğini kaybetmeden, farklı kültür ve coğrafyalarda uyum ve başarı sağlayabilecek insanları yetiştirmek olmalıdır.³

Eğitim, sadece küreselleşmeye uyum ya da entegre sorunu için değil, aynı zamanda küreselleşmenin yarattığı sorunları aşmak için bir araçtır. Eğitim küreselleşmeyi yenen insan tipini yetiştirecektir. Toplumların ve bireylerin, küreselleşmenin doğuracağı muhtemel sonuçlara karşılık önlem alabilecek ve değişimlerden yarar sağlayabilecek yetilere sahip olmaları gerekmektedir. Bu nedenle, muhtemel gelişmeleri önceden sezinleyip değişimlere ayak uydurmasını bilen bireylerin yetiştirilmesi amaçlanmalıdır. Bu bireyleri yetiştirecek, eğitim kurumlarıdır. Küreselleşmenin eğitim sistemlerinde büyük değişimlere yol açtığı ve açacağı kuşkusuzdur. Ancak, bu değişimlerden hiç biri, ülkeleri ve toplumları gelişmiş, daha küreselleşmiş ülkelere entegre etmek ve o ülkelerin güdümüne sokmak için yeterli gerekçeler oluşturamaz.⁴

Bu noktada, yapılması gereken şey, küreselleşmenin bir gerçek olduğunu kabullenmek, küreselleşen dünyada ayakta kalabilmek için gerekli bilgi, beceri, tutum, değer ve davranışları insanlarımıza kazandırmak ve küresel değerler karşısında milli benliği korumak ile evrensel değerlere adapte olmak arasındaki ince çizgiyi çok iyi anlamaktır. Elbette, küreselleşen dünyada varlığımızı sürdürmek ve uluslararası arenada rekabet edebilmek gerekir. Ancak bu, milli değerlerden, milli kimlik, milli kültür ve öz bilinçten ödün vermek anlamında olmamalıdır. Böyle bir ortamda, eğitim sistemimizin amacı, milli değerler ile küresel gerçekler arasındaki dengeyi sağlayabilecek yeterliğe sahip bireyler yetiştirmek olmalıdır. O halde, cevaplanması gereken soru şudur: “Bir yandan milli kültür ve milli değerlere sahip çıkılırken, diğer yandan da küresel dünyanın getirdiği evrensel değerlere başarılı bir şekilde nasıl uyum sağlanabilir?”⁵

3. Küreselleşen Dünyada Azerbaycan Eğitimi

Azerbaycan’da eğitimin durumu oldukça geniş bir konudur. Burada özellikle Azerbaycan’ın bağımsızlığına kavuştuktan sonra ne gibi çalışmalar yaptığını, küreselleşme sürecinde dünya ile entegre olunması noktasında dışa açılımı ve milli bir eğitim için hangi aşamaları geçirdiğini takip etmek istiyoruz.

³ Sema GÜRSU, Eğitim Penceresinden Küreselleşme, <http://www.egitirim.gen.tr/SemaGursu.htm>

⁴ R. Cengiz AKÇAY, Küreselleşme, Eğitimsel Yoksunluk ve Yetişkin Eğitimi, Milli Eğitim Dergisi, Sayı 159, Yaz 2003

⁵ Temel ÇALIK, Ferudun SEZGİN, Küreselleşme, Bilgi Toplumu Ve Eğitim, Kastamonu Eğitim Dergisi Mart 2005 Cilt:13 No:1 55–66

Azerbaycan Milli Eğitim Bakanı Mısır Merdanov, Qafqaz Üniversitesi tarafından düzenlenen “Küreselleşme sürecinde Kafkasya ve Orta Asya” isimli konferansta bu süreci şöyle anlatıyor: “Günümüzde süratle genişleyen küreselleşme süreci insan hayatının bütün kademelerine tesir etmektedir. İnsan hayatının en önemli gereklerinden biri olan eğitim de bu süreçten ayrı düşünülemez. Eğitimin küreselleşmesi uluslararası ilişkilerin yeni bir merhaleye geçmesi şeklinde düşünülebilir. Uluslararası eğitim alanının oluşması ve bu alanda eğitim hizmetlerinin temininde rekabetin oluşması küreselleşme sürecinin alametleridir. Dünyada giden bu gelişmelerden geri kalmamak için her ülke uluslararası kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapmak zorundadır. Bunu dikkate alarak Azerbaycan Cumhuriyeti Eğitim Bakanlığı uluslar arası ilişkilerin ve işbirliğinin geliştirilmesini öncelikli hedefleri arasına koymuştur. 20. asrın 70-80’ci yıllarında binlerce Azerbaycanlı genç yurtdışındaki kaliteli okullarda çeşitli branşlarda eğitim alarak ülkemizin medeni ve ilmi potansiyelini güçlendirmişlerdir. Azerbaycan Cumhuriyeti bağımsızlığına tekrar kazandıktan sonra Azerbaycanlı gençlerinin dünyanın çeşitli ülkelerindeki okullara gönderilmesi siyaseti yeniden uygulamaya konulmuş ve muhtelif ülkelerle yapılan anlaşmalar çerçevesinde burslu olarak yüksek öğrenim eğitimi almak üzere gönderilmektedir.⁶

Azerbaycan’da eğitim sisteminde altyapı çalışmaları devlet programında önemli yer almaktadır. Bu konuda Azerbaycan Cumhurbaşkanınının 17 Şubat 2003 tarihinde imzaladığı “Azerbaycan Cumhuriyetinde 2003–2007 yılları arasında yeni okulların inşası ve mevcut okulların tamir edilerek modern eğitim araçlarıyla donatılması” program çerçevesinde beş yılda 44698 öğrenci kapasiteli 149 yeni okulun yapımı, mevcut 175 okulda ise 25560 öğrencilik ek kapasite için ilave binaların yapımı planlanmıştır.⁷ Yine devlet programı çerçevesinde 2005–2006 yıllarında 239 okul modern ders araçlarıyla (öğrenci sırası, yazı tahtası, öğretmen masası, vb.) donatılmıştır. Bu sayede 169.000 öğrencinin eğitim ortamı iyileştirilmiştir.⁸

Küreselleşme sürecinde ders programları ve ders kitaplarının milli kültür ve manevi değerler dikkate alınarak hazırlanması en çok dikkat edilmesi gereken noktalarından birisidir. Azerbaycan bu konuda oldukça erken davranarak ders kitaplarının yeniden yazılması ve basımı için çalışmalara başlamıştır. Ders kitaplarıyla beraber ders müfredatları da gözden geçirilerek “Azerbaycan Cumhuriyetinde Eğitimde Milli Müfredat” hazırlanmıştır. Genel olarak ilk ve orta öğretim için 246 çeşit ders kitabı milli manevi değerler bakımından gözden

⁶ Merdanov, Mısır, “Globalleşme Prosesinde Qafqaz ve Merkezi Asiya”, Konferans Materyalleri, Qafqaz Üniversitesi Yayınları, Bakû,2007, sh: ii

⁷ Merdanov, Mısır, “Azerbaycan Tahsili- Dünün-Bugün-Sabah” Tahsil Neşriyatı, Bakı, 2006, sh:52

⁸ Merdanov, Azerbaycan Tahsili, a.g.e sh.76

geçirilerek yeniden basılmıştır. Bu da bütün ders kitaplarının yüzde seksenine denk gelmektedir.⁹

Aynı zamanda yapılan ıslahatlar çerçevesinde hayata geçirilen en mühim tedbirlerden birisi de öğrencilerin sınav ve değerlendirme sisteminin zamanın ihtiyaçlarına cevap verecek tarzda yeniden oluşturulmasıdır.¹⁰

Eğitim sahasında ülkede özellikle eğitimde bilgisayar kullanımı, okullarda bilgisayar oranının yükseltilmesi, bilgisayar öğretmenlerinin yetiştirilmesi ve bütün yaşlarda vatandaşların bu konuda eğitim alabilmesi için şartların oluşturulması önemli hedeflerden biri olarak ortaya konmuş ve oldukça mesafe alınmıştır.

Eğitim kadrolarının yetiştirilmesi için 2005–2009 yıllarını kapsayan bir devlet programı çerçevesinde beş yıl içerisinde ilk ve orta öğretim kurumlarında yeni olarak 15.000 öğretmenin istihdamı planlanmaktadır.¹¹

4. Azerbaycan Türkiye Özel Liseleri (Atöl)

Azerbaycan Türkiye Özel Liseleri (ATÖL), Çağ Öğretim İşletmelerine bağlı üç ana eğitim teşkilatından birisidir. Bu yapı içerisinde ATÖL'e bağlı 10 lise, 2 ilköğretim okulu ve bir de Gimnazya yer almaktadır. Şirketin diğer iki kurumu Qafqaz Üniversitesi ile 10 şubesi bulunan Araz üniversiteye hazırlık kurslarıdır.

Konumuz olan liselerde eğitim Azerbaycan Milli Eğitim Bakanlığı milli müfredatına uygun olarak verilmektedir. Diğer Azerbaycan liselerinden farkı bazı derslerin (matematik, fizik, kimya, biyoloji) İngilizce olarak işlenmesidir. Liseler yapı olarak Türkiye'deki Anadolu liseleri örnek alınarak şekillendirilmiştir. Liselerdeki ders araçları, sınıf içerisinde kullanılan malzemeler, laboratuvarlar (bilgisayar, fizik ve kimya-biyoloji) bütün okullarda benzer olarak yeterli derecede öğrencilerin hizmetine sunulmuştur. Bu sebeple makalemizin hacmi de nazara alınarak bu konu üzerinde daha fazla durulmayacaktır. Daha çok Azerbaycan gençlerini milli kültür ve değerlerini unutmadan dünya arenasında ülkelerini başarıyla temsil edecek düzeye gelmelerinde liselerin payı ve buradaki eğitim öğretimin özellikleriyle Azerbaycan'daki diğer okullar arasında kıyaslanmasını yapmaya çalışacağız.

ATÖL nasıl bir öğrenci yetiştirmek istediğini kalite politikalarında şu şekilde deklare etmişler: “Kanunlara ve kalite yönetim sistemi uyarak öğrenci ve veli memnuniyetini ön planda tutarak hizmet kalitemizi sürekli geliştirmek ve ailevi, milli evrensel değerleri benimsemiş, çağın gerektirdiği bilgi donanımına sahip, ülkesini ve milletini her zeminde gereğince temsil

⁹ Merdanov, Azerbaycan Tahsili a.g.e sh.83

¹⁰ Merdanov, Azerbaycan Tahsili a.g.e sh.116

¹¹ Merdanov, Azerbaycan Tahsili a.g.e sh 98

edebilecek, farklı kültürel değerlere hoşgörüle bakabilen öğrenciler yetiştirmektedir.”¹²

ATÖL küreselleşmeyi bir gerçek olarak kabul etmekte ve bu konuda duruşuna 26 Nisan 2009 tarihinde yapacakları giriş imtihanı için hazırlanan tanıtım broşüründe gayet öz bir şekilde ifade etmektedir.¹³

Burada dikkati çeken en önemli ibare: “Elm namına Azerbaycan üçün dünya ile yarışırıq” ifadesidir. Bu söz ile ATÖL bilerek ve isteyerek küresel sürece dâhil oluyor ve sahip olduğu değerlere güvenerek iddialı bir hedef ortaya koyuyor. Bugün alınan madalyalar ile bu hedefi gerçekleştirme yolunda önemli mesafe aldığını ispat ediyor.

Yine aynı broşür içerisinde ATÖL’ün kendilerini tanıtmak için ortaya koyduğu noktalar yukarıdaki tespitimizi doğrulamaktadır. Bunlar aynı zamanda ATÖL’ün eğitim sisteminin ana unsurları olarak değerlendirilebilir:

- Eğitimde kalitenin artırılması,
- Bilgi teknolojilerinden istifade edilmesi,
- Dünya ile alaka kurabilmek için İngilizcenin öğretilmesi,
- İnteraktif metotları kullanan ve kendini sürekli geliştiren öğretmenler,
- Dünya ve ulusal olimpiyatlara iştirak etmek,
- Sosyal, kültürel, toplumsal projelerde yer almak ve bilimsel sergiler düzenlemek,

Azerbaycan Milli İlimler Akademisi üyesi, kimya profesörü Vagif Abbasov bu noktaya şöyle temas ediyor: “Bu şirketin başarısının sebeplerini araştırdığımızda, sebepler arasında en önemli yeri “terbiye muhiti”nin tuttuğunu görürüz. Vaktiyle Sovyet Eğitim Sistemi’nde beraber zikredilen “talim-terbiye” sözlerinde nedense terbiye sözü unutulmuş ve tedricen maksadın sadece talim vermek fikri olduğu kabullenilmiştir. Bu da bizim okullarımızdaki başarısızlıkların başlangıcı olmuştur. Çağ Öğretim İşletmeleri’nin on beş yıllık faaliyeti bize bir kere daha göstermiştir ki, talim ve terbiye birbirinden ayrılamaz. Hatta terbiye muhiti oluşturulmadan tahsilin başarı kazanması oldukça zordur.”¹⁴

Okullarda bina, spor tesisleri, açık alan, laboratuvar, kütüphane gibi altyapının oluşturulması yanında bilgi akış ve iletişim sistemlerinin varlığı dünya ile ilişkilerin kurulması açısından fevkalade önemlidir. Fizik Profesörü Mirzali Murguzov, bu noktaya dikkat çekerek okulların başarısının altında yatan sebeplerden birisinin de bu olduğunu ifade ediyor: “Çağ Öğretim İşletmelerinin başarılarını arttıran sebeplerden birisi de yönetim ve öğretim kadrosunun yüksek nizam ve intizamı, eğitimde yenilik arayışında olmaları, öğrencilerle birey olarak ilgilenmeleri ve hatta üniversitelerin ilgili bölümleriyle alaka kurarak onların laboratuvarlarından istifade etmeleridir. Çağ Öğretim İşletmeleri

¹² Çağ Öğretim İşletmeleri, “ISO 9001:2000Kalite El Kitabı”, Bakü, Eylül 2005 s.9

¹³ ATÖL, Sınav Broşürü, Nisan 2009

¹⁴ Heyet, “Haydar Aliyev ve Çağ Öğretim”, Bakı, 2007, sh. 162

öğrencilerinin ilk günden başlayarak bilgisayarı öğrenmeleri, internet ile uluslararası camia ile bilgi alışverişinde bulunmaları onların girişimcilik yönlerini geliştirmektedir. Bu meselede öğrencilere İngilizcenin iyi derecede öğretilmesi önemli yer tutmaktadır.”¹⁵

Eğitim Bakanı Mısır Merdanov; Çağ Öğretim’in Azerbaycan eğitimindeki yerini şu şekilde anlatıyor: “Azerbaycan tahsilinin son on beş yılını Çağ Öğretim’siz düşünmek mümkün değildir. Çünkü onların okulları Azerbaycan’ın eğitim sisteminde önemli ve şerefli bir yer tutmuştur.”¹⁶

Mısır Merdonov, liselerin Azerbaycan’ın dünyaya açılmasında ve küreselleşme sürecinde milli unsurları muhafaza ederek modern dünyanın taleplerini yerine getirmede oynadıkları rolü ve bu tecrübenin Azerbaycan için önemini şu şekilde anlatmaktadır: “Çağ Öğretim İşletmeleri, 1994 yılından başlayarak uluslar arası olimpiyatlarda ülkemizi temsil ediyor ve her defasında yarışmalardan madalya ile dönüyorlar. ABD, Rusya, Çin, Türkiye, İngiltere, Almanya, Japonya gibi gelişmiş ülkeler arasında yarışabilmek bile şerefli bir iş olsa da bu ülkeleri geride bırakarak 80–90 ülke içerisinde altın, gümüş, bronz madalyalar kazanmak hiç de kolay değildir.

Sovyet devrinde Azerbaycan’ın uluslararası olimpiyatlara katılma için ümidinin ne kadar az olduğunu hatırlayalım. Bugün Azerbaycan gençlerini dünya olimpiyatlarına gidemeden, ya da olimpiyatları Azerbaycan olmadan düşünmek mümkün değildir. Bugün Azerbaycan’ın kazandığı 200’den fazla altın, gümüş ve bronz madalya Azerbaycan Eğitim Sistemi’nin potansiyel imkânlarını göstermektedir. Bu potansiyeli ortaya çıkaran ise Çağ Öğretim Şirketi’dir. 2002 yılında Endonezya’da yapılan Fizik olimpiyatında takım olarak üçüncü olduğumuzda Umummilli Liderimiz Haydar Aliyev cenapları öğrencilerimizin başarısını büyük memnuniyetle karşılamış ve “Bu bizim için efsanevi bir zaferdir”¹⁷ diyerek önemini belirtmiştir.

Şirkete bağlı liselerin öğrencileri 1994 yılından itibaren katıldıkları uluslararası olimpiyatlarda 66 altın, 103 gümüş ve 128 bronz olmak üzere toplam 297 madalya kazanmışlardır.¹⁸

Azerbaycanda üniversiteler için öğrenci seçme sınavlarını düzenleyen kuruluş olan TQDK (Talebe Qabulu üzre Devlet Komisyonu)’ın 2007 yılı sınav sonuçlarını değerlendirmesinde: “Ülkenin ayrı ayrı bölgelerini temsil eden öğrencilerin imtihan fenleri üzere cevaplarının tahlili gösterir ki, fenler üzere en yüksek netice bütün illerde, özellikle Bakü şehrinde, aynı zamanda ülkenin muhtelif bölgelerinde faaliyet gösteren Türk Liselerine mahsustur. İkinci yerde birbaşa Tahsil Nazırlığına bağlı diğer liseler yer almaktadır. Onu da kaydedelim ki Türk Liselerinin dereceleri birbaşa Tahsil Nazırlığına bağlı olan liselerin

¹⁵ Heyet, a.g.e. sh. 164

¹⁶ Heyet, a.g.e. sh. 11

¹⁷ Heyet, a.g.e. sh. 14

¹⁸ ATÖL Sınav Broşürü Nisan 2009

derecelərindən 1,2-1,5 defa yüksəkdir. Çağ Öğretim İşletmələri, Azərbaycan Türkiyə Özel Liseleri Genel Müdürlüğündən gələn mektuba əsasən bu təhsil müəssisələrinin məzunlarının bir qismi xarici ölkələrin nüfuzlu universitetlərinə qəbul edildiklərindən ölkəmizdə keçirilən qəbul imtahanlarına iştirak etmirlər. Eger onlarda bu imtahana iştirak etsəydi bu dərəcələr daha yüksək olardı.”¹⁹

Azərbaycan'da Türk Lisələrinin göstərdikləri bəşarının sadəcə fən ilimlərinə airt olmadığını, sosial, tarix, edebiyat dərslərində də digər lisələrdə daha bəşarılı olduqları diqqətə alınmalıdır. Buda küresel sūrecin dönüştürücü etkisindən kurtulabilən və milli dəğərlerini koruyaraq bir dünya ilə iştirak kurabilən öğrencilərin varlığı önəmlidir.

Bunun bir yansımasını Talebe Qəbulu Devlet Komissyonu (ÖSYM)'nin sınaq nəşarları ilə ilgili dəğərlihdirməsində bulmaq mümkündür. 2007 yılında yapılan universite giriş sınaqlarında imtahan fənləri üzərə bölgələrin göstərdikləri yüksək nəticələrin sıralanması aşağıda görülməkdədir: ²⁰

Cədvəl 1.31

**TƏHSİL ŞÖBƏLƏRİNİN İMTAHAN FƏNLƏRİ ÜZRƏ BÜTÖVLÜKDƏ GÖSTƏRİCİLƏRİ
(2007-Cİ İL MƏZUNLARI, İLK 15 YÜKSƏK GÖSTƏRİCİLİ TƏHSİL ŞÖBƏLƏRİ)**

Azərbaycan bölməsi

№	TƏHSİL ŞÖBƏSİ VƏ LİSEYLƏR	Fənlər üzərə göstəricilər, %-lə								Göstəricilər vektorunun norması
		Ana d.	Ədəb.	Riyaz.	Fizika	Kimya	Biol.	Tarix	Coğr.	
1	Türk liseyləri	69.45	63.31	62.59	55.89	65.49	71.71	60.31	67.83	452.2731
2	Liseylər (TN tabeli və özəl)	54.96	45.34	46.73	44.07	45.81	59.72	43.07	58.24	341.4986
3	Sumqayıt şəhəri	46.27	42.70	36.32	29.90	31.55	46.53	38.61	55.78	279.2113
4	Əli Bayramlı şəhəri	45.11	44.22	35.02	32.55	33.48	48.25	44.48	50.11	278.8631
5	Mingəçevir şəhəri	44.97	43.43	33.63	30.38	29.21	46.05	40.88	56.09	274.5119
6	Bakı şəhəri	46.10	41.82	37.44	30.52	31.33	42.19	38.40	51.78	272.7822
7	Neftçala rayonu	42.33	44.20	39.11	31.00	32.62	41.08	42.67	47.48	268.9573
8	Salyan rayonu	40.91	40.39	40.26	32.71	31.44	31.61	36.11	63.26	264.7216
9	Göyçay rayonu	42.56	40.51	33.82	29.50	31.54	37.97	39.95	52.25	258.8620
10	Şəki rayonu	41.29	36.73	38.56	32.44	34.39	45.99	32.93	47.77	257.3379
11	Qax rayonu	43.01	36.26	39.87	30.80	36.35	36.34	32.67	49.48	254.3222
12	Qəbələ rayonu	41.80	38.50	36.57	30.68	33.38	37.73	34.39	48.29	251.4666
13	Naxçıvan şəhəri	41.39	40.16	33.66	26.12	30.16	38.93	38.32	45.70	247.1281
14	İsmayilli rayonu	43.53	42.42	35.56	29.12	28.71	36.43	34.14	47.45	245.9005
15	Masallı rayonu	39.52	36.06	38.41	32.46	30.71	40.00	33.59	39.70	244.5509

Qeyd: Seçmədə hər fənn üzərə abituriyentlərinin sayı 20-dən az olmayan bölgələr iştirak edir.

(**Kaynak:** TQDK, “ABİTURİYENT Dergisi”, sayı: 11–12, Bakı, 2007, sh 63)

ATÖL'dən 1996 yılından itibaren məzun olanların %97,38'i yurt içi və yurt dışındaki universitetlərə yerləşmişdir. Bu müddətdə (1996–2007) məzun olan 3481 öğrencinin 3390 adedi (%97,38) məzun olduqları yıl universitedə okumaya hak

¹⁹ TQDK, “ABİTURİYENT Dergisi”, sayı: 11–12, Bakı, 2007, sh 59

²⁰ TQDK, a.g.e, sh 63

kazanmıştır. Bunlardan 2246 (%66,26) kişisi Azerbaycan'da, kalan 1144 (%33,74) kişisi ise dünyanın otuz dört değişik ülkesinde eğitim almaktadırlar.²¹

Öğrencilerin okudukları farklı ülke ve kurumlarda ülkelerini temsil etmeleri milletlerine ait değerlerin tanıtılmasına katkıda bulunmaları da devlet yetkilileri tarafından takdir edilmektedir. Eğitim Bakanı Mısır Merdanov bu durumu şöyle ifade etmektedir: Bu gün dünyanın otuzdan çok ülkesinde, elliden fazla farklı üniversitede eğitim alan Azerbaycanlı öğrenciler yalnız talebe olarak değil aynı zamanda buldukları yerlerde ülkemizi, halkımızı layıkıyla temsil etmektedirler. Onların bu diaspora faaliyetleri Devlet Başkanımız İlhan Aliyev'in bu sahada yürüttüğü siyasete en büyük armağandır. Evet, sadece ilim öğrenmek için değil, aynı zamanda kazandıkları bilgiyi vatani ve milleti için kullanması onun nasıl eğitim bir aldığını ve hangi terbiye ile yetiştiğini en parlak şekilde aksettirmektedir.²²

ATÖL'ün milli kadroların yetiştirilmesi noktasında gösterdikleri hassasiyet dikkat çekicidir. Liselerden mezun olan öğrencilerin yurt içinde ve yurt dışında bulunan kaliteli yükseköğretim kurumlarında yetişmelerinin teşvik edildiğini daha önce görmüştük. Bu siyasetin önemli aşamalarından biride bu kadroların istihdam edilmesidir. ATÖL Genel Müdürlüğünden alınan şifahi malumata göre yurt dışında eğitim alan ATÖL mezunlarının Azerbaycan'a dönme oranları çok yüksek, neredeyse "tamamına yakını" olmaktadır.

ATÖL aynı zamanda ilk yıllarda istihdam ettiği Türkiyeli öğretmenlerin yerini bu yerli kadrolarla değiştirmektedir. 1993 yılında liselerin ilk açıldığı zamanlarda % 100 olan Türkiyeli Öğretmen oranı 2007-2008 öğretim yılı itibarıyla % 35'e düşmüştür. Bu da yerel kadroların aldıkları kaliteli eğitim neticesinde ATÖL'de istihdamının mümkün olduğunu göstermektedir ki, globalleşen dünyada yerleşmenin güzel örneklerinden biri olarak bu durum gösterilebilir. ATÖL Genel Müdürü Adem Önal bu durumu şöyle ifade etmektedir: "Bugün itibarıyla ATÖL'de çalışan öğretmenlerin %65'inin Azerbaycanlı olmaları ve onların Türkiye'den gelmiş öğretmenlerle beraber büyük başarılar kazanmaları sevindirici bir haldir. Sayın Bakanımızın(Mısır Merdanov) muhtelif toplantılarda dediği gibi bu okullar Azerbaycan'ımızın okullarıdır. Burada tahsil alan öğrenciler Azerbaycan'ımızın evlatlarıdır ve kazanılan madalyalarda Azerbaycan'ımızın zaferidir." ²³

Olaylar gazetesinde "Azerbaycan-Türkiye özel liselerinin mezunu bayrağımızı öpüyor" başlığı altında yayınlanan haberde 2003-2004 dönemi mezuniyet töreninde mezun olan ve dünya olimpiyatlarında altın madalya kazanmış öğrencilerin Azerbaycan bayrağını öperek yeni gelen öğrencilere teslim etmesi oldukça anlamlı karşılanmakta ve bunun vatanperverlik, genç

²¹ Heyet, a.g.e. sh. 171-172

²² Heyet, a.g.e. sh.14

²³ ÖNAL, Adem "Elm ve Dövlət Xadimləri və İşadamları Çıkişarından 2006 Dergisi" Qafqaz Ünv. Yayınları, Bakü, 2006, sh.7

neslin terbiyesi adına önemi vurgulanmaktadır. Aynı haberde Azerbaycanlı gencin bayrağa tahsilinin, bilgisinin, vatandaşlığının, başarılarının teminatı olarak baktığı ve bu bayrağı kendisinden sonra gelen öğrencilere teslim etmesi, onu daha yükseklere çıkarmak için bir görev olarak vermesi ifade edilmektedir. Bunların önemli bir terbiye usulü olduğu anlatılmaktadır.²⁴

5. Sonuç

Qafqaz Üniversitesinde yapılan bir tez çalışmasında Çağ Öğretim İşletmelerinin eğitim modeli, “Doğu’nun ahlakı ile Batı’nın teknolojik başarısının bir araya geldiği bir eğitim modelidir. Bu eğitim sisteminde amaç; Azerbaycan’ın diğer çağdaş milletlere paralel olarak ilerleme ve gelişme göstermesini sağlamak, ama bu arada Azerbaycan’ın toplum bütünlüğünün özel yetenek ve üstünlüklerini, başlı başına bağımsız kimliğini, ahlakını, adetlerini muhafaza etmektir”²⁵ şeklinde tarif edilmektedir.

Azerbaycan Türkiye Özel Liseleri günümüzde milli kimliğe sahip ama küresel argümanları kullanan, yabancı dil bilen, teknolojiden istifade eden, diyaloga açık hedefleri olan, kendine güvenen bir görünüm sergilemektedir.

Azerbaycan toplumu bu okullarda yetişen, yabancı dil öğrenip yurtdışına açılan, uluslararası yarışmalara, projelere katılan öğrenci modelini benimsemiştir. Veliler bu okulları tercih etmeye devam ederek, ilk açıldıkları zaman ücretsiz olarak eğitim vermeleriyle beraber ülkenin değişen şartlarına göre artan okul ücretlerine rağmen çocuklarını buralarda okutmaktadır.

ATÖL, Azerbaycan içinde kabul edilmiş bir örnek olarak hem yerel hem de küresel ölçekte gelişmekte olan ülkeler için incelenmelidir. Bu örnek milletlerin, kendilerine ait değerleri muhafaza ederek ve bireylerin küresel dünyanın talep ettiği bilgi, beceri, değer ve davranışları, ait olduğu milli ve kültürel kimliklerini koruyarak kazanabileceklerini ve bunlarla bu sürece aktif olarak katılarak istifade edebileceklerini göstermektedir.

KAYNAKLAR

1. ATÖL, **Sınav Broşürü**, Nisan 2009
2. Çağ Öğretim İşletmeleri, “**ISO 9001:2000 Kalite El Kitabı**”, Bakü, Eylül 2005
3. Elnare YUSUBOVA, “**Azerbaycan Cumhuriyeti’nin Eğitim Sistemi’nde Çağ Öğretim İşletmeleri M.M. M.’in Yeri.**” Yayınlanmamış Lisans Tezi, Qafqaz Üniversitesi. Bakü, 2000
4. Gülen, Fethullah, “**İnsanın Özündeki Sevgi**”, Ufuk Yayınları, İstanbul, 17. Baskı, Haziran 2006
5. Heyet, “**Haydar Aliyev ve Çağ Öğretim**”, Bakı, 2007

²⁴ <http://qafqazlife.blogspot.com/2006/11/azrbaycan-trkiy-zl-litseylrinin-mzunu.html> 28.04.09

²⁵ Elnare YUSUBOVA, “Azerbaycan Cumhuriyeti’nin Eğitim Sistemi’nde Çağ Öğretim İşletmeleri M.M. M.’in Yeri.” Yayınlanmamış Lisans Tezi, Qafqaz Üniversitesi. Bakü, 2000, sh.97

6. <http://qafqazlife.blogspot.com/2006/11/azrbaycan-trkiy-zl-litseylrinin-mzunu.html> 28.04.09
7. Merdanov, Mısır, “**Azerbaycan Tahsili- Dünen-Bugün-Sabah**” Tahsil Neşriyatı, Bakı, 2006
8. Merdanov, Mısır, “**Globalleşme Prosesinde Qafqaz ve Merkezi Asiya**”, Konferans Materyalleri, Qafqaz Üniversitesi Yayınları, Bakü,2007
9. ÖNAL, Âdem “**Elm ve Dövlət Xadimləri və İşadamları Çıkişlarından 2006 Dergisi**” Qafqaz Üniv. Yayınları, Bakü, 2006
10. R. Cengiz AKÇAY, “**Küreselleşme, Eğitimsel Yoksunluk ve Yetişkin Eğitimi**”, Milli Eğitim Dergisi, Sayı 159, Yaz 2003
11. Sema GÜRSU, “**Eğitim Penceresinden Küreselleşme**”, <http://www.egitirim.gen.tr/SemaGursu.htm> 29.04.2008
12. Temel ÇALIK, Ferudun SEZGİN, “**Küreselleşme, Bilgi Toplumu Ve Eğitim**”, Kastamonu Eğitim Dergisi Mart 2005 Cilt:13 No:1
13. TQDK, “**ABİTURIYENT Dergisi**”,sayı:11–12, Bakü, 2007

Summary

GLOBALIZATION AND NATIONAL EDUCATION: THE EXAMPLE OF AZERBAIJAN-TURKEY PRIVATE HIGH SCHOOLS

Shahin DURMAZ
(*Gafgaz University*)

Globalization, one of the more frequent mentioned concepts is regarded as one of the most fundamental tools in order to have a place in the world criterion. In this period the problem that especially the less developed or developing countries face is how to conserve their own values and how individuals gain the information, the skills, values and behaviors that is demanded by a globalized world, while saving national and cultural identities. The most important tool to hold up this matter, to train individuals able to keep balance between national values and globalized truth is education.

Gaining freedom after the collapse of the former Soviet Union the Republic of Azerbaijan made many innovations in the field of education. The study of Azerbaijan-Turkey Private High Schools (ATPHS) shows that have an important place in national educational system of Azerbaijan and representing Azerbaijan in many successes in the international arena without forgetting their national culture and values is a valuable experience.

Our goal in this study is to reach the idea of the value that students have learning their mother tongue, literature and culture in a globalizing world trained for their country, learned, open to innovations, as a sincere individual who can identify the qualities of the effects of education system in defending the rights of their nations, and gaining success and others, especially for the Turkic societies.

Keywords: *Globalization, National Values, Education, Azerbaijan-Turkey Private High Schools*